

Røða hjá Elsebeth Mercedes Gunnleygsdóttur, landsstýriskvinnu, í sambandi við altjóða sjúkrarøktardagin 12. mai 2020 í Smæruni

Góðan dagin.

Eg fari fyrst av øllum at takka Felagnum føroyskir sjúkrarøktarfrøðingar fyri at eg varð boðin her í dag at siga nøkur orð, nú Altjóða sjúkrarøktardagurin verður hátíðarhildin (um allan heim).

Í hesum koronatíðum verða atlit tikin at tilmælunum um ikki at savnast í størri bólum, og tí tosi eg við tykkum umvegis skíggjan – og hóast at mær hevði dáma nógv betur at Smæran var full av fólki, og at vit kundu havt eitt sínámillum samskipti, so *er* tøknin góð at hava, tá ið hetta ikki ber til.

Nærvera, umsorgan og at samskipta – eisini uppá aðrar mátar enn við orðum – er ein av styrkjunum innan tykkara fak, og tit vita um nakar, hvussu trupult tað kann gerast, tá hetta ikki er gjørligt. Tað ber illa til at veita eina góða viðgerð, um vit ikki eisini hava nærveruna og umsorganina við.

Hjá okkara eldru borgarum innan eldraðkið er hetta eisini galdandi, og tað er sum landsstýriskvinna við ábyrgd fyri eldraðkinum, at forkvinnan í felagnum, Óluva í Gong, hevur spurt meg, um eg kann koma at greiða frá, hvørjir tankar eg og samgongan hava um eftirmetingina av eldraðkinum og heimatænastuni.

*

Í 2015 varð eldraðkið lagt út til kommunurnar at umsita.

Samstundis fingur vit fyrri fyrstu ferð í Føroya søgu eina eldralóg, ið tryggjar øllum borgarum, ið hava tørv á hjálp, eina samskipaða heildartænastu.

Eina heildartænastu, har fyrribyrging og menning er ein aðaltáttur, og har tað er tryggjað, at neyðug røkt og umsorgan verður veitt.

Ein lóg, sum tryggjar okkara eldru borgarum eina góða tænastru.

Við lógini varð ásett, at kommunurnar skulu tryggja, at borgarar, sum hava tørv á persónligari hjálp, røkt og stuðli, fáa neyðugu hjálpina, og at avgerðir um tilboð og tænastru eru grundaðar á fakliga tørvsmeting.

Endamálið við lógini var eisini at tryggja ein størri opinleika um tænastru, og at styrkja rættartrygdina hjá okkara eldru. Tey skulu verða kunnaði,

verða hoyrd og at vera við, har avgerðir skulu takast. Alt hetta fyri at tryggja eina betur tænastru enn áðrenn lógin varð samtykt.

*

Tó er tað jú eisini so, at einhvør byrjan hevur sínar avbjóðingar – tað vita vit.

Tí fekk Trivnaðarnevndin, sum viðgjørði lógaruppskotið í 2014, sum eg sjálv eisini var ein partur av, tað inn í lógina, at ein eftirmeting skuldi gerast fimm ár eftir, at lógin varð sett í gildi.

Hendan eftirmeting av lógini skal sostatt gerast nú í 2020.

Samgongan hevur í samgonguskjalinum sett sær fyri, at lógin um heimatænastu og eldrarøkt skal endurskoðast beinanvegin. Hetta skal gerast saman við Kommunufelagnum og øðrum avvarðandi myndugleikum.

Vit halda, at tað er umráðandi, at faklig krøv skulu setast, og røktartýngdin skal vera avgerandi fyri starvsfólkahópin. Tað vil siga, at vit skulu meta um, hvussu stórir røktartørvurin er, og at starvsfólk verða sett í mun til hetta, soleiðis at normeringin av starvsfólki er í lagi.

Eg, sum avvarðandi landsstýriskvinna, og samgongan, meta tað verða sera týðningarmikið, at eftirmetingin verður gjørd í tøttum samstarvi við Kommunufelagið, tí tað eru jú kommunurnar, sum hava ábyrgdina av at veita heimatænastu og eldrarøkt til borgararnar.

Eg havi tikið stig til at arbeiðið við eftirmetingini fer í gongd nú, og skal verða liðugt í hesum árinum.

*

Vit kunnu spyrja okkum sjálvi, hví bleiv økið lagt út til kommunurnar at umsita?

Tað bleiv mett, at tað var betur fyri borgaran, at kommunurnar yvirtóku tænastruna, tí við hesum er myndugleikin tættari at borgaranum, og sostatt bleiv eisini væntað, at tænastran bleiv betur samskipað.

Ætlanin var eisini at fáa greiðu á myndugleikaviðurskiftunum, tí hetta var mett sum ein grundleggjandi fyrirtreyt fyri øktari menning.

*

Lóg um heimatænastu og eldrarøkt er ein rammulóg, sum ásetir karmarnar, sum kommunurnar skulu skipa heimatænastuna og eldrarøktina undir.

Lógin sigur, hvørja tænar kommunurnar yvirskipað skulu veita fyri at røkka endamálinum við lógini. Harafturat koma so, hvørjar heimildir og skyldur kommunurnar hava í mun til fígging og rakstur.

Kommunurnar fingu við lógini frælsi til at skipað virksema útfrá tørvinum í økinum, tó við teimum krøvum, sum lógin setur um ávísar tænar.

Kommunurnar fingu millum annað álagt, at einhvør tænasta skal veitast við støði í eini fakligari tørvsmeting. Tað skulu sostatt verða fakfólk við heilsufakligari útbúgving, sum skulu meta um ítøkiliga tørvin hjá tí einstaka.

*

Hvat er so fakligheit?

Fakligheit – ella yrkisføri, sum tað eisini verður nevnt – er vitan og førleiki, sum ein persónur hevur innanfyri eitt ávíst fakøkið.

Tykkara útbúgving gevur tykkum ástøðiligan og kliniskan kunnleika í samsvari við vísindaligu, tøkniligu og samfelagsligu menningina og tørvin innan sjúkrarøkt, sum er ein týðningarmikil partur av fakligu førleikunum í heimatænastuni og eldrarøktini.

Fyri at veita so góða tænastru sum gjørligt, er neyðugt at seta faklig krøv.

Ofta verður sagt, at tað mangla heitar hendur, men hetta er kanska ikki heilt rætt. Tað eru ikki bara heitar hendur, men fólk við fakligari vitan, sum tørvur er á, fyri at tey eldru, sum eru illa fyri, fáa neyðugu hjálpina.

Í samstarvsøkjunum eru tað í fleiri førum sjúkrarøktarfrøðingar, sum sita við ábyrgdini av eldrarøktini, og sum eg havi latið mær fortalt, so fungerar tað serstakliga væl. Tit hava gott fakligt innliti og ofta drúgvar royndir, og kunnu skipa arbeiðið og vegleiða.

Fleiri fakkbólkur arbeiða innan heimatænastuna og eldrarøktina. Samspælið og samstarvið millum allar starvsbólkar í eldrarøktini er avgerandi, tá ið tað snýr seg um at veita eina góða tænastu, bæði til tey gomlu, men eisini aðrar brúkara, sum hava tørv á fyribils hjálp og stuðli. Hetta samstarvið sær út til at virka væl, og hesum eiga tit øll stórt rós uppiborið fyri.

*

Spurningin vit kunnu seta okkum er, hvussu styrkja vit fakligheitina, hvørji krøv skulu verða til fakligheit og hvussu hava vit fokus á røktartyngd?

Eg haldi at tað er umráðandi at vit meta um virkisførleikarnar hjá okkara eldri, áðrenn tey koma á ellisheim ella sambýlið.

Meira skal gerast við tann fyribyrkjandi partin av eldrarøktini, og vit eiga í nógv størri mun at gera heimavitjanir, og meta um, hvussu vit stuðla okkara eldru borgarum, so tey kunnu verða í egnum heimi sum longst, og at ellis- og røktarheim, bert er til tey, sum eru allar ringast fyri og á ongan hátt kunnu verða heima.

Kanningar hava víst at okkara eldru bígva longri á ellis- og røktarheimum og sambýlum enn í okkara grannalondum. Fyri at broyta hetta, er neyðugt at hava ymisk alternativ – eitt nú eiga vit at byggja fleiri eldra íbúðir eins og vit millum annað hava gjørt í Klaksvík.

Á røktarheimum koma alt fleiri fólk, sum ikki bara eru gomul, men fleiri hava fleiri ymiskar sjúkur.

Ofta verður tosað um normeringar, men onnur lond brúka ikki bara normeringar. Tað verða gjørdar tyngdarmetingar, og síðani verða normeringar gjørdar út frá tí. Tá verður hugt eftir hvørjir fakligar førleikar tørvur er á millum starvsfólkini.

Tað ger so eisini tað, at tað í veruleikanum eru tey, sum hava størst tørv á røkt, sum koma á røktarheim, har fakfólk eru um tey.

Gongdin seinnu árin er at miða verður eftir at útskriva sjúklingar, so skjótt sjúkraviðgerðin er liðug. Hetta ger seg eisini galdandi fyri eldri fólk. Tá eru tað heimasjúkrarøktarfrøðingarnir, sum saman við hinum starvsbólkunum í eldrarøktini, hava ábyrgdina av at tryggja, at tey eldru fáa neyðugu hjálpina.

Alt í alt krevur tað fakligar førleikar, fyri at tryggja at tænanstan tekur atlit at tørv, trivnaði, fortreytum og sjálvsavgerðarrætti hjá tí einstaka.

Samgongan vil hava, at fakligheitin hjá øllum fakkbólkunum, sum starvast innan heimatænastuna og eldraøkið, skal styrkjast, so vit fáa tað bestu tænaastuna til okkara borgarar.

*

Ætlanin við endurskoðanini av lógini um heimatænaastu og eldrarøkt, er at meta um, hvørt lógin virkar soleiðis, sum ætlanin var, tá ið man samtykti lógina, ella um broytingar skulu gerast fyri at betra um skipanina.

Eftirmetingin skal millum annað lýsa, hvussu støðan er við tænaastunum og serliga, hvat hevur verið gott og, hvat hevur verið minni gott.

Hetta verður gjørt av avvarðandi myndugleikum, men eg meini eisini, at fakkbólkarnir, sum starvast úti bæði í heimatænaastuni og í eldrarøktini, skulu

hava móguleika at koma við sínum hugsanum um, hvussu tað hevur eydnast at leggja økið til kommunurnar.

Tí tað eru starvsfólkini, sum starvast á økinum, sum hava innlit í arbeiðið og arbeiðsbyrðuna. Tað eru starvsfólkini, sum kenna umstøðurnar hjá teimum eldru.

Við tykkara royndum og fakligheit, kunnu tit geva virðismikið innput í eftirmetingararbeiðið, sum kann gera eftirmetingina so væleydnaða sum møguligt.

*

Tá ið eftirmetingin er gjørd av avvarðandi myndugleikum og øðrum þórtum, skal ein politisk viðgerð av eftirmetingini gerast.

Tí um broytingar skulu gerast, eru tað *vit*, politikarar, sum skulu gera av, hvussu farast skal fram. Skal lógin broytast ella er okkurt heilt annað, sum skal gerast.

Tað er torført at spáa um, hvat endaliga úrslitið av eftirmetingini verður. Men eg vænti, at eftirmetingin fer at vísa, *um* tørvur er á størri fakligheit úti í økinum, og *hvussu* røktartyngdin verður møtt.

Verður tørvurin hjá tí einstaka møttur, og er normeringin á økinum nøktandi, soleiðis at borgarin fær ta hjálp ella røkt, sum honum tørvar.

Livst so spyrst.

*

Eg fari at nýta høvið til at takka tykkum fyri tykkara stóra arbeiðið, jaliga hugburð og samstarvsvilja í heimatænastuni og í eldrarøktini.

Takk fyri at tit lýddu á og fari at ynskja tykkum ein góðan sjúkrarøktardag!

Takk fyri!